

ADAM SOBOTA

Uniwersytet Wrocławski
e-mail: adam.sobota@prawo.uni.wroc.pl

Wydziędziczenie w prawie polskim i prawie stanu Luizjana

Wprowadzenie, cel i zakres badania

Problematyka norm i instytucji prawa spadkowego pozostaje zawsze aktualna i istotna, gdyż potencjalnie może dotknąć każdego — a zatem jej zasięg jest powszechny. Wśród licznych zagadnień spadkowych, stosunkowo często w polskiej praktyce można się spotkać z testamentami negatywnymi, przez które spadkobiercy rozrządzają na wypadek śmierci swoimi majątkami z pominięciem członków najbliższej rodziny. Skutkiem powyższych „wydziędziczeń” w potocznym tego słowa znaczeniu jest wzrost liczby postępowań o zapłatę zachowku, wytoczonych przez krewnych pozbawionych swego udziału w spadku po zmarłym¹. Testament negatywny sam w sobie nie pozbawia bowiem prawa do zachowku². Stosunkowo rzadko natomiast potencjalni spadkodawcy zapobiegają takiemu biegowi rzeczy, sięgając po instytucję prawną wydziędziczenia. Wydziędziczenie w sensie nadanym przez ustawodawcę pozbawia bowiem daną osobę prawa do jakiegokolwiek udziału w majątku spadkowym, w tym prawa do zachowku³. W przeciwieństwie do „wydziędziczenia” w sensie potocznym pozwala więc na pełniejsze urzeczy-

¹ Już na wstępie należy podkreślić, że w Polsce potoczne rozumienie „wydziędziczenia” nie jest zgodne z ujęciem tego terminu na gruncie prawnym. Potocznie „wydziędziczenie” jest najczęściej używane dla określenia sytuacji, w której spadkobierca ustawowy zostaje pozbawiony swojego udziału spadkowego w wyniku testamentowego powołania do dziedziczenia innych osób. Zob. L. Kaltenbek-Skarbek, W. Żurek, *Prawo spadkowe. Biblioteka Sądowa*, Warszawa 2007, s. 68.

² Uchwała Sądu Najwyższego (dalej: SN) z dnia 10 kwietnia 1975 r., III CZP 14/75, OSNC 1976/2/28.

³ W dalszej części artykułu zostało przyjęte pojęcie „wydziędziczenia” właśnie we wskazanym sensie prawnym, chyba że wyraźnie wskazano inaczej.

wistnienie ostatniej woli spadkodawcy i dokładniejsze kształtowanie stosunków ze skutkiem *mortis causa*. Tymczasem, regulacja wydziedziczenia w prawie polskim sprowadza się do czterech zwięzłych przepisów, niewyodrębnionych redakcyjnie, umieszczonych na końcu regulacji instytucji zachowku. Powyższe rozwiązanie, zwłaszcza w świetle uwag dotyczących braku popularności i jednocześnie dużego znaczenia wskazanej instytucji prawnej, rodzi istotne pytania, jak wydziedziczenie uregulowane zostało w innych państwach i czy nie należy postulować zmian w tym zakresie na gruncie polskim⁴.

Wydaje się, że dobrym punktem odniesienia dla porównywania regulacji europejskich jest prawo amerykańskie. Ustawodawstwa państw europejskich często opierają się na analogicznych wzorcach i rozwiązaniach, przez lata wzajemnie przenikających się i zamiennie zaczerpywanych, które uznaje się niejednokrotnie za „tradycyjne”. W tym zestawieniu prawo amerykańskie jawi się więc jako odleglejszy, młodszy, bardziej innowacyjny i praktyczniejszy porządek prawny, funkcjonujący w państwie o zdecydowanie bardziej od polskiej rozwiniętej strukturze ekonomicznej, społecznej, politycznej i prawnej. Wśród amerykańskich stanów wyróżnia się zwłaszcza stan Luizjana, gdyż jako jedyny w USA posiada również prawo skodyfikowane⁵. Jak przyjmuje się w literaturze, w Luizjanie funkcjonuje tak zwany mieszany system prawny⁶, polegający na łączeniu elementów systemu prawa kontynentalnego *civil law* i systemu anglosaskiego *common law*. W ocenie licznych przedstawicieli nauki prawa, oparcie się na wnioskach wynikających z doświadczeń mieszanych systemów prawnych w czasach ponadnarodowego przenikania się idei jest jak najbardziej uzasadnione⁷. Prawo Luizjany jest więc wysoko cenione w świecie i niejednokrotnie stawiane za wzór wszelkich regulacji kodeksowych⁸. Komparatystyka prawna z porządkiem Luizjany jest zatem w najwyższym stopniu wskazana. Jednocześnie, stanowi ona zabieg prostszy od komparatystyki z porządkiem *stricte common law*, który wymaga od prawnika kontynentalnego przenikliwej znajomości precedensowych orzeczeń. Istotną rolę

⁴ W opracowaniu przyjęto zatem tzw. metodę prawno-porównawczą. Szerzej na ten temat zob. R. Tokarczyk, *Komparatystyka prawnicza*, Warszawa 2008.

⁵ Powyższe wynika z historycznych wpływów francuskich na obszarze tego stanu, a zwłaszcza oddziaływania Kodeksu Napoleona. Zob. J.T. Hood Jr., *Historia i rozwój Kodeksu cywilnego stanu Luizjana (The History and Development of the Louisiana Civil Code)*, „Louisiana Law Review” 1958, nr 1, s. 18.

⁶ Z ang.: *mixed legal system*. Przykładami innych państw wyróżniających się równie innowacyjnym systemem są: RPA, Szkocja oraz kanadyjska prowincja Quebec.

⁷ Zob. w tym zakresie w dziedzinie prawa spadkowego zwłaszcza pracę komparatystyczną J. Wiercińskiego, *Brak świadomości albo swobody przy sporządzaniu testamentu*, Warszawa 2013. Por. również pracę M. Załuckiego, *Wydziedziczenie w prawie polskim na tle porównawczym*, Warszawa 2010.

⁸ Badania nad prawem Luizjany służą m.in. budowaniu idei tzw. europejskiego kodeksu cywilnego oraz unifikacji europejskiego prawa prywatnego. Zob. J. Ciszewski, K.R. Kopka, *Ius commune europaeum novum — budowa europejskiego systemu kompozytowego prawa prywatnego (cz. II)*, „Pieniądze i Więź” 2012, nr 1.

odgrywa także wzgląd na kwestie językowego przekładu⁹. W ocenie autora uzasadnia to dobór prawa stanu Luizjana jako materiału porównawczego w niniejszym opracowaniu. W pierwszej kolejności należy jednak przedstawić porządek polski, stanowiący punkt wyjścia dla dalszych rozważań.

Porządek polski

Wydzielenie zostało w polskim prawie uregulowane w ustawie z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeksu cywilnego (dalej: k.c.) w Księdze czwartej — Spadki, Tytule IV — Zachówek w art. 1008–1011. Z art. 1008 k.c., otwierającego problematykę analizowanej instytucji wynika, że w polskim prawie wydzielenie stanowi „rodzaj rozrządzenia testamentowego, mocą którego, w oznaczonych przez prawo sytuacjach, spadkodawca pozbawia najbliższych krewnych — tj. zstępnych, małżonka i rodziców — prawa do zachowku”¹⁰. Należy dodać, że zachówek jest roszczeniem pieniężnym, stanowiącym ekwiwalent z tytułu niedzielenia po osobie bliskiej¹¹. Z art. 1008 k.c. wynika również wniosek, że pozbawienie prawa do zachowku może nastąpić tylko w przypadkach wyraźnie określonych w ustawie¹². Przepis ustala więc zamknięty katalog trzech odrębnych i samodzielnych przyczyn wydzielenia, do których należą: 1) uporczywe postępowanie w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego wbrew woli spadkodawcy, 2) dopuszczenie się względem spadkodawcy albo jednej z najbliższych mu osób umyślnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności albo rażącej obrazy czci, 3) uporczywe niedopełnianie względem spadkodawcy obowiązków rodzinnych¹³. Zakres i znaczenie wskazanych podstaw stanowią przedmiot analizy orzecznic-

⁹ W tym miejscu należy zaznaczyć, że na polskim rynku nie ma obecnie spolszczonych kodeksów stanu Luizjana, dlatego też wszelkie tłumaczenia występujące w niniejszym opracowaniu mają charakter autorski. Ułatwienie przekładu polega jednak na tym, że wiele polskich instytucji znajduje pewne odzwierciedlenie na gruncie prawa Luizjany, choć w zmodyfikowanej formie. Należy do nich również wydzielenie.

¹⁰ L. Kaltenbek-Skarbek, W. Żurek, *op. cit.*, s. 17. Na marginesie należy zauważyć, że w rzeczywistości wydzielenie ma szersze skutki, gdyż poza zachowkiem pozbawia również prawa do spadku, a wydzielony zostaje potraktowany tak samo jak osoba, która nie dożyła chwili otwarcia spadku. Zob. M. Pogonowski, *Wydzielenie. Zarys problematyki*, „Rejent” 2005, nr 4, s. 121 oraz A. Kidyba (red.), E. Niezbecka, *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom IV. Spadki*, LEX 2011.

¹¹ Zob. definicję zachowku zaproponowaną przez L. Kaltenbek-Skarbek i W. Żurka, *op. cit.*, s. 17. Szerokie rozważania w zakresie istoty zachowku prowadzi P. Księżak, *Zachówek w polskim prawie spadkowym*, Warszawa 2012.

¹² Zob. m.in.: L. Kaltenbek-Skarbek, W. Żurek, *op. cit.*, s. 68 oraz S. Babiarsz, *Spadek i darowizna w prawie cywilnym i podatkowym*, Warszawa 2008, s. 80.

¹³ Jak podkreśla A. Szpunar, z uwagi na enumeratywne wyliczenie podstaw wydzielenia, ich rozszerzająca wykładnia jest niedopuszczalna. Zob. A. Szpunar, *Uwagi o prawie do zachowku*, „Rejent” 2002, nr 6, s. 26.

twą i doktryny¹⁴. W art. 1009 k.c. ustawodawca wskazał, że przyczyna wydziedziczenia uprawnionego do zachowku powinna wynikać z treści testamentu. Wydziedziczenie bez wskazania przyczyny jest zatem nieważne, podobnie jak wydziedziczenie z zastrzeżeniem warunku lub terminu oraz wydziedziczenie w testamencie nieważnym¹⁵. Wydziedziczenie jest również nieważne, jeśli zostało oparte na podstawie, która nie istnieje¹⁶. Samo wskazanie w testamencie przyczyny wydziedziczenia nie przesądza zatem jeszcze o skuteczności wydziedziczenia, gdyż dana przyczyna musi rzeczywiście istnieć. Spadkobierca bezpodstawnie wydziedziczony może dochodzić zachowku, powołując się na bezzasadność wydziedziczenia. W takiej sytuacji ciężar wykazania, że przyczyna wydziedziczenia faktycznie istniała, spoczywa na pozwanym¹⁷. W art. 1010 k.c. uregulowano z kolei instytucję przebaczenia, zgodnie z którą wydziedziczenie nie wywołuje skutków prawnych, gdy spadkodawca złożył wobec spadkobiercy określony akt woli o charakterze uczuciowym¹⁸. Przebaczenie jest skuteczne, jeżeli tylko nastąpiło z dostatecznym rozeznaniem, bez względu na zakres zdolności do czynności prawnych spadkodawcy¹⁹. Na koniec ustawodawca ograniczył skutki wydziedziczenia, wskazując w art. 1011 k.c., że wydziedziczenie zstępnego nie oznacza wydziedziczenia również jego zstępnych. Wydziedziczenie dalszych zstępnych spadkodawcy będzie zatem wymagało dokonania osobnej czynności prawnej wydziedziczenia²⁰.

¹⁴ Zob. L. Kaltenbek-Skarbek, W. Żurek, *op. cit.*, s. 68. Zob. również m.in.: wyrok SN z dnia 7 listopada 2002 r., II CKN 1397/00, LEX nr 75286, oraz wyroki Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 24 listopada 2011 r., I ACa 524/11 i z dnia 21 października 2009 r., VI ACa 448/09, LEX nr 1120264, jak również wyrok Sądu Apelacyjnego (dalej: SA) w Poznaniu z dnia 13 stycznia 2011 r., I ACa 1021/10, LEX nr 898627. Należy jednak zgodzić się z M. Załuckim, który podkreśla, że wypowiedzi orzecznictwa i doktryny w przedmiocie wydziedziczenia nie należą do częstych i obszernych. Zob. M. Załucki, *op. cit.*, s. 18.

¹⁵ Zob. A. Kidyba (red.), E. Niezbecka, *op. cit.*

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Zob. wyrok SA w Warszawie z dnia 24 listopada 2011 r., I ACa 524/11, zgodnie z którym „materialny ciężar dowodu w zakresie prawdziwości wskazanej w testamencie podstawy wydziedziczenia spoczywa nie na powodzie, a na pozwanym spadkobiercy, będącym osobą wywodzącą skutki prawne z oświadczenia zawartego w testamencie (art. 6 k.c.)”. Zob. również wyrok SA w Białymstoku z dnia 12 kwietnia 2013 r. 12, I ACa 517/12, LEX nr 1311921. Podobnie P. Księżak, *op. cit.*

¹⁸ Zob. uchwała SN z dnia 14 czerwca 1971 r., III CZP 24/71, OSNC 1972/2/23.

¹⁹ Szersze rozważania na temat istoty i skutków przebaczenia prowadzą: M. Krajewski, *Przebaczenie i inne okoliczności wyłączające możliwość uznania spadkobiercy za niegodnego*, „Prawo i Państwo” 1997, z. 5, s. 65 n oraz P. Księżak, *Przebaczenie w polskim prawie cywilnym*, „Prawo i Państwo” 2006, z. 11, s. 54 n.

²⁰ A. Kidyba (red.), E. Niezbecka, *op. cit.*

Porządek stanu Luizjana

Wydziędziczenie w prawie stanu Luizjana zostało uregulowane w ramach Kodeksu cywilnego stanu Luizjana (*Louisiana Civil Code*, dalej: LCC) z dnia 14 marca 1870 r., w Tytule II — Darowizny, Rozdziale 6 — Darowizny *Mortis Causa*, Sekcji 8 — Wydziędziczenie, w art. 1617–1626²¹. Wydziędziczenie w Luizjanie pozbawia dziecko lub wnuka spadkodawcy prawa do części spadku, która należy mu się z mocy ustawy, przymusowo i niezależnie od treści rozrządzeń spadkodawcy²². Zgodnie z LCC, wydziędziczenie musi zostać dokonane w testamencie²³, a osoba wydziędziczona — być w nim wskazana wyraźnie z imienia i nazwiska lub w inny sposób pozwalający na jej identyfikację²⁴. Wydziędziczenie może nastąpić tylko z wyraźnie wskazanej i uzasadnionej przyczyny, pod rygorem nieważności²⁵. Zamknięte katalogi takich przyczyn określają art. 1620–1622 LCC, regulując odrębnie przyczyny wydziędziczenia dla dzieci i odrębnie dla wnuków. Wydziędziczenie dziecka przez rodzica może zatem nastąpić aż z ośmiu niezależnych przyczyn, które muszą wystąpić przed dokonaniem czynności wydziędziczenia pod rygorem jej nieważności²⁶. Należą do nich: 1) „podniesienie ręki” przez dziecko na rodzica, 2) zawinione okrutne traktowanie rodzica, popełnienie przestępstwa przeciwko rodzicowi lub wyrządzenie rodzicowi szkody na osobie, 3) usiłowanie pozbawienia rodzica życia, 4) bezpodstawne oskarżenie rodzica o przestępstwo zagrożone karą śmierci lub karą dożywotniego pozbawienia wolności, 5) zastosowanie przymusu w celu powstrzymania rodzica przed sporządzeniem testamentu, 6) małżeństwo dziecka bez zgody rodzica przed osiągnięciem przez dziecko pełnoletniości, 7) popełnienie przez dziecko przestępstwa zagrożonego karą śmierci lub karą dożywotniego pozbawienia wolności, 8) neutrzymywanie przez pełnoletnie dziecko kontaktu z rodzicem bez uzasadnionej przyczyny przez okres dwóch lat, z wyłączeniem służby wojskowej²⁷. Wydziędziczenie wnuków przez dziadków następuje natomiast z siedmiu przy-

²¹ Formalnie wydziędziczenie regulują art. 1617-1723 LCC, przepisy art. 1627-1723 zostały jednak uchylone.

²² Zob. art. 1617 LCC. Prawo stanu Luizjana stanowi zatem odmianę systemu rezerwy, a nie systemu zachowku. Stąd, pojawiają się w nim *forced heirs* — spadkobiercy konieczni, których krąg zakreśla art. 1493 LCC. Należą do nich tylko dzieci i wnuki spadkodawcy. Na temat wad i zalet każdego systemu zob. E. Skowrońska-Bocian, *Prawo spadkowe*, Warszawa 2010, s. 159–160. Na temat istoty wydziędziczenia w Luizjanie zob. M. Załucki, *op. cit.*, s. 280 i 281.

²³ Zob. art. 1618 LCC.

²⁴ Zob. art. 1619 LCC.

²⁵ Zob. art. 1617, 1619 i 1624 LCC.

²⁶ Zob. art. 1621 lit. a) i b) LCC.

²⁷ Zob. art. 1621 lit. a) LCC. Por. również nieco odmienne tłumaczenie wskazanych przyczyn wydziędziczenia zaproponowane przez M. Załuckiego, *op. cit.*, s. 285–286.

czyn analogicznych do powyższych, jednakże z zastrzeżeniem, że zachowanie dziecka uzasadniające wydziedziczenie może dotyczyć zarówno samych dziadków, jak i rodziców dziecka²⁸. Ponadto, dziadkowie nie mogą wydziedziczyć wnuka w związku z zawarciem przez niego małżeństwa bez zgody rodzica²⁹. Dalsze przepisy LCC nakazują przyjmować domniemanie, że wskazana przez spadkodawcę w testamencie przyczyna wydziedziczenia, podane fakty i okoliczności są prawdziwe³⁰. Domniemanie to może zostać obalone, samo przesłuchanie osoby wydziedziczonej nie jest jednak w tym zakresie wystarczające³¹. Ciężar wykazania nieistnienia przyczyny, faktów i okoliczności, spoczywa zatem na wydziedziczonym powodzie. W art. 1625 LCC uregulowano natomiast instytucję przebaczenia³². Zgodnie z przepisem wydziedziczony może obalić wydziedziczenie poprzez wykazanie, że spadkodawca mu przebaczył. Przebaczenie musi jednak nastąpić po powstaniu przyczyny uzasadniającej wydziedziczenie. Ponadto, należy je wykazać „jednoznacznymi i przekonującymi”³³ dowodami, do których ustawa zalicza przede wszystkim własnoręcznie podpisane pismo spadkodawcy zawierające przebaczenie. Na koniec w art. 1626 LCC wskazano inne sposoby obrony przed wydziedziczeniem. Przyjęto, że wydziedziczenie jest bezskuteczne, jeżeli osoba wydziedziczona wykaże, że z powodu wieku lub „niezdolności psychicznej”³⁴ nie była w stanie pojąć znaczenia swojego niewłaściwego zachowania, albo jeżeli jej zachowanie było nieumyślne lub uzasadnione okolicznościami. Zeznanie osoby wydziedziczonej nie jest jednak w tym zakresie wystarczające.

Porównanie obu porządków

Zestawiając opisane porządki prawne, należy w pierwszej kolejności zauważyć, że pomimo funkcjonowania w Polsce systemu zachowku, a w stanie Luizjana systemu rezerwy, wydziedziczenie w obu porządkach niewątpliwie nadaje się do porównania. Pomimo odrębności systemów cele i powody istnienia obu instytucji wydziedziczenia pozostają bowiem te same. Zmierzają one do pozbawienia najbliższych członków rodziny, z uwagi na ciężkie przewinienia, wszelkich praw

²⁸ Zob. art. 1622 LCC.

²⁹ Zob. art. 1622 w zw. z art. 1621 lit a) ppkt 6) LCC. Tym samym z powodu zawarcia przez niepełnoletnie dziecko małżeństwa bez zgody rodzica może je wydziedziczyć tylko rodzic.

³⁰ Zob. art. 1624 LCC.

³¹ Zob. art. 1624 LCC.

³² Z ang. *reconciliation* — przebaczenie, pojednanie.

³³ Z ang. *by clear and convincing evidence*.

³⁴ Z ang. *mental capacity*. Wydaje się, że przesłanka ta jest zbliżona do polskiej przesłanki „choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego rodzaju zaburzeń psychicznych”.

do udziału w majątku spadkowym³⁵. Stanowią tym samym przejaw pełniejszej swobody rozrządzenia majątkiem na wypadek śmierci.

Z punktu widzenia techniki legislacyjnej i systemu prawa należy zauważyć, że zarówno w prawie polskim, jak i w prawie stanu Luizjana wydzielenie stanowi element regulacji kodeksu cywilnego, co podkreśla rangę tej instytucji. Przepisy polskie dotyczące wydzielenia nie zostały jednak przez ustawodawcę w żaden sposób redakcyjnie wyodrębnione spośród art. 991–1011, regulujących zachowek. W LCC wydzielenie zostało natomiast ujęte w osobnej jednostce redakcyjnej. Rozwiązanie amerykańskie wydaje się sprzyjać przejrzystości oraz zwiększeniu dostępności tej instytucji dla osób niezaznajomionych z prawem. Wypada także podkreślić, że regulacja Luizjana jest bardziej szczegółowa. Zawiera bowiem więcej przepisów, które, ponadto, w zestawieniu z polskimi przepisami są zdecydowanie bardziej rozbudowane, zwłaszcza w zakresie podstaw wydzielenia czy kwestii dowodowych.

W warstwie treści oba wydzielenia dotyczą członków bliskiej rodziny — choć dokładne kręgi osobowe uregulowano odmiennie. W prawie Luizjana system rezerwy, a zatem również wydzielenie w sensie prawnym odnosi się jedynie do spełniających określone kryteria dzieci i wnuków spadkodawcy³⁶. W Polsce wydzielenie mogą być wszyscy zstępni oraz rodzice i małżonek spadkodawcy, którzy należą do osób uprawnionych do zachowku. Tym samym, w stanie Luizjana wydzielenie i swobodne rozrządzenie majątkiem na wypadek śmierci jest bardziej zliberalizowane, gdyż dotyczy węższej grupy podmiotów³⁷. Zarówno w polskim prawie, jak i w Luizjanie wydzielenie może nastąpić tylko w ważnie sporządzonym testamencie i tylko z uwagi na szczególnie ciężkie przewinienia, ujęte w zamkniętych katalogach. Przyczyny wydzielenia w LCC są jednak liczniejsze i bardziej szczegółowe, choć również niepozbawione dynamizujących klauzul generalnych. Zwiększenie precyzji w regulacji wydaje się sprzyjać pewności prawa i przerzucą w mniejszym zakresie ciężar badania przyczyn wydzielenia na doktrynę i orzecznictwo. Ogranicza również sytuacje niezamierzonej bezskuteczności wydzielenia. W prawie polskim przesłanki wydzielenia uznawa-

³⁵ W prawie polskim takim udziałem jest roszczenie majątkowe w postaci prawa do żądania zapłaty zachowku od spadkobierców. W stanie Luizjana takim udziałem jest prawo do rezerwy, a zatem oznaczonej części spadku. Zob. M. Załucki, *op. cit.*, s. 287.

³⁶ Zob. art. 1493 LCC, zgodnie z którym wydzielenie odnosi się jedynie do dzieci i wnuków spadkodawcy, którzy w chwili śmierci spadkodawcy nie mają więcej niż dwadzieścia trzy lata, jak również osób, które z powodu choroby lub zaburzeń natury psychicznej są stale niezdolne do pracy lub prowadzenia swoich interesów.

³⁷ Wydaje się, że takie zliberalizowanie należy postulować również na gruncie polskim, wraz z ograniczeniem kręgu osób uprawnionych do zachowku do osób małoletnich i niezdolnych do pracy. Powyższe stanowi jednak przede wszystkim element rozważań dotyczących zachowku. Szczegółowe uzasadnienie powyższego postulatu prezentuje M. Załucki, *op. cit.*, s. 462.

ne są tymczasem za niejasne i trudne w zastosowaniu bez pomocy prawnika³⁸. Ponadto, przyczyna wydziedziczenia podana w testamencie w Luizjanie zostaje objęta prawnym domniemaniem prawdziwości. Wydziedziczony, aby uzyskać korzyść ze spadku, musi więc wykazać, że przyczyna nie istnieje. W Polsce natomiast, w braku szczegółowej regulacji, sytuacja kształtuje się przeciwnie. Wydziedziczony powód żądający zachowku musi jedynie wykazać swoją przynależność do kręgu osób uprawnionych, a ciężar dowodu w zakresie zasadności wydziedziczenia przerzucony został na pozwanych spadkobierców³⁹. Rozwiązanie polskie należy ocenić negatywnie, gdyż spadkobiercy mogą nie znać okoliczności wydziedziczenia, które są zmuszeni wykazać. W obu systemach uregulowano również przebaczenie, niemniej w polskiej doktrynie brakuje zgody co do prawnego charakteru tej czynności⁴⁰. Dodatkowo, w Luizjanie poza przebaczeniem określono również inne sposoby obrony przed wydziedziczeniem, w postaci wieku, braku zdolności psychicznej, nieumyślności czy zaistnienia uzasadnionych okoliczności. W Polsce brakuje podobnej regulacji, a wydziedziczonemu w powyższych sytuacjach pozostaje zdać się na ocenę sądu, popartą nielicznymi wypowiedziami doktryny⁴¹.

Podsumowanie

Podsumowując niniejsze rozważania, należy uznać, że polska regulacja w zakresie wydziedziczenia nie odpowiada współczesnym standardom i zasadom poprawnej legislacji. Przepisy polskie dotyczące wydziedziczenia zostały umiejscowione w nieprawidłowy sposób, ich treść jest niewystarczająca, a stosowanie budzi w praktyce liczne wątpliwości. Tymczasem, warto zbudować je w taki sposób, aby ich stosowanie nie nastroczało trudności; w szczególności dotyczy to prawa spadkowego, które powinno być zrozumiałe i czytelne dla osób niezajmujących się zawodowo prawem. W odniesieniu do wydziedziczenia postulat ten należy odnieść zwłaszcza do jego przyczyn, które w przypadku prawa stanu Luizjana wyprzedzają regulację polską zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym i stanowią rozbudowaną oraz precyzyjną legislację. Zasadnym wydaje się więc w polskim prawie postulowanie przede wszystkim wyodrębnie-

³⁸ W doktrynie podkreśla się, że zakresem przyczyny unormowanej w art. 1008 pkt 1 k.c. objęte są również zachowania określone w art. 1008 pkt 2 i 3 k.c. Ponadto, brak zgodności co do dokładnych znamion poszczególnych przyczyn wydziedziczenia. Zob. M. Załucki, *op. cit.*, s. 458.

³⁹ Testament jest bowiem uznawany jedynie za dokument prywatny, a nie urzędowy.

⁴⁰ Zob. M. Krajewski, *op. cit.* s. 65 n. oraz P. Księżak, *op. cit.*, s. 54 n.

⁴¹ Zob. m.in.: A. Kidyba (red.), E. Niezbecka, *op. cit.*, którzy zwracają uwagę na fakt, że w każdej przyczynie wydziedziczenia na gruncie k.c. chodzi o świadome działanie osoby uprawnionej, tak więc nie można wydziedziczyć osoby, która z powodu wieku lub stanu psychicznego nie jest w stanie świadomie albo swobodnie podejmować decyzji i wyrażać swojej woli, albo kierować swoim postępowaniem.

nia redakcyjnego wydziedziczenia, które podkreśliłoby wagę omawianej instytucji, jak również uszczegółowienia i sprecyzowania regulujących je przepisów, z uwzględnieniem powyższych uwag.

Disinheritance in the Polish Civil Code and the Louisiana Civil Code

Summary

The paper presents the institution of disinheritance in Polish civil law by comparing it with a corresponding institution set forth in the law of Louisiana (the USA). The comparative method applied allows the disinheritance examination from a completely different point of view. It is worth mentioning that the mixed legal system is in force in Louisiana, comprising the elements of the continental and common law. The mixed legal systems are nowadays perceived as examples for any codifications in the world.

The paper leads to the conclusion that Polish regulation of the disinheritance in the light of rules of proper legislation leaves much to be desired. Polish provisions on disinheritance are misplaced in the Civil Code without separate chapter, their content is insufficient and their application in practice raises many doubts. In this respect, the corresponding provisions of the Louisiana Civil Code outmatch the Polish provisions both in quality and quantity, providing more comprehensive and precise regulation. Comparing these two legal systems, it is desirable to provide a separate chapter in the Civil Code for the institution of disinheritance as well as introduce more detailed and precise provisions— in particular on the reasons for disinheritance.

Keywords: comparative law, Civil Code, Louisiana, disinheritance, will